

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (3)

ISSN: 2992-8982 <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, may.
3-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqov vich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayev vich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayev vich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyev vich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyev vich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyev vich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyev vich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdulkarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHGA QARATILGAN HAYOTIY TASHABBUSLAR.....	12
Muxiddin Kalonov	
O'ZBEKISTONDA NAQDSIZ TO'LOVLAR ULUSHINING OSHISHI VA PUL MASSASI NAZORATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI.....	28
Pardayev G'ayrat Jabbor o'g'li	
BUXGALTERIYA HISOBINING PAYDO BO'LISHI VA RIVOJLANISHI HISOB SIYOSATINING SHAKLLANISHIDA ASOS SIFATIDA.....	34
Abduvaxidov Farxod Tuychiyevich	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TASHKILOTLARIDA ICHKI SIFAT NAZORATI STANDARTLARINI RISKKA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	41
Bobonarova Kamola	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION-INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	47
Azizova Habiba Arslonovna	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA RAQAMLI DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI.....	56
Yusupova Dilbar Mirabidovna	
KARBOHOVYIE KREDITI V AGRAPNOM SEKTOPE KAK INSTRUMENT RAZVITIYA ZELENOY EKONOMIKI UZBEKISTANA.....	61
Abdullaeva Zaynab Ruslanovna	
BUXORO ZINDONI VA BOLO HOVUZ ANSAMBLI MISOLIDA TARIXIY OBIDALARNING BARQAROR TURISTIK SIG'IMI TAHLILI.....	66
Shodiyeva Moxichehra Shokir qizi, Qilichov Muhridin Husniddin o'g'li	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI.....	73
Ravshanjon Azimovich	
O'ZBEKISTONDA UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA BUXORO VILOYATI TAHLILI.....	80
Davidxodjayev Oybek Obidovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION KREDITLASHLASHNING AMALDAGI HOLATI VA ISTIQBOLLARI.....	85
Abdurashidova Mohidil Qodir qizi, Karimova A.	
IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA DXSH ASOSIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	91
Toxirov Jaxongir Maxmudjon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATIDA UY-JOY QURILISHI VA IPOTEKA KREDITLASHNING O'ZARO BOG'LIQLIGI.....	96
Turopova Nigora Xolmurod qizi, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi	
ESG INTEGRATION AND GREEN FINANCIAL ANALYSIS: A NEW METHODOLOGICAL APPROACH TO CORPORATE FINANCIAL SUSTAINABILITY.....	100
Erkin Temirovich Shodiev	
THE CURRENT STATE OF DIGITALIZATION OF TOURISM IN UZBEKISTAN AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT.....	105
Bekmurodov Bakhtiyor Farkhodovich	
TA'LIM MUASSASALARINI MOLIVALASHTIRISHDA OPTIMALLASHTIRISH ZARURATI VA YO'NALISHLARI.....	113
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	

АХОЛИ ИСТЕ’МОЛ МАДАНИЯТИ ВА МИЛЛИЙ ИQTISODIY O’SHIGGA TA’SIRI	118
Rustamov Sheroz Oblokulovich	
ISHLAB CHIQRISH OMILLARINING IQTISODIY O’SHIGGA TA’SIRI: KOBБ–DOUGLAS MODELII ASOSIDA EKONOMETRIK TAHLIL	123
Maxmudov Sobir Xudoyberdiyevich	
BARQAROR SHAHARSOZLIK RIVOJLANISHIGA ERISHISHDA QATTIQ CHIQINDILARNI KOMPLEKS BOSHQRISH	129
Firas Halawani, Feruza Insavaliyeva	
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕАЛИЗАЦИИ НА НАЦИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ КЛЮЧЕВЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ СОГЛАШЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ, В УЗБЕКИСТАНЕ И СОСЕДНИХ СТРАНАХ.....	139
Шафикова Луиза, Ойбек Камилов	
ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА УЗБЕКИСТАНА: ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО УРОВНЯ И ПОТЕНЦИАЛА РОСТА	150
Омонтурдиева Диёра	
YER VA SUV RESURSLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQRISHDA DRONLARDAN FOYDALANISH.....	155
Matkarimov Mansur	
YASHIL INVESTITSIYALAR BOZORI MEKANIZMINING DASTAKLARI	161
Ziyodullayeva Gulasal Akmal qizi	
СТРАТЕГИЯ ПРИВЛЕЧЕНИЯ И УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА ПОСРЕДСТВОМ HR-БРЕНДИНГА: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПРАКТИКА РЕАЛИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	167
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
KAMBAG’ALLIKNI MONETAR VA KO’P O’LCHOVLI VAHOLASH METODOLOGIYASI ASOSIDA IQTISODIY O’SHIG STRATEGIYALARINI KONSEPTUAL TAKOMILLASHTIRISH	173
Sotiboldiyev Asadbek Hasan o’g’li	
QURILISH SANOATIDA RESURS TEJAMKOR ISHLAB CHIQRISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO’NALISHLARI.....	179
Utbasarov Doniyorjon Baxtiyorovich	
KICHIK BIZNESDA XIZMATLAR SOHASINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI.....	188
Raximov Zafar Komilovich, Mamatazimov Jaloliddin Sherzod o’g’li	
MANAGING DIGITAL TRANSFORMATION IN PRIMARY HEALTHCARE: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	192
Ashurova Sitora Xusnitdin qizi	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВОВЫЕ ПРОБЕЛЫ В УПРАВЛЕНИИ ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ ВОД В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	197
Тиллахуджаев Аббосхон, Дилфуза Шакирова, Мухамедалиева Сайёра, Ойбек Камилов	
JAHON ME’MORIY MEROSIDAN TURIZMDA FOYDALANISH: DOLZARB MUAMMOLAR, ZAMONAVIY YECHIMLAR VA ISTIQBOLLI TAKLIFLAR.....	208
Qilichov Muhridin Husniddin o’g’li	
IMPROVING SALES PROMOTION STRATEGIES FOR UZBEK EXPORTERS IN DEVELOPING FOREIGN MARKETS.....	217
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Rustamova Madina Baxrom qizi	
ENVIRONMENTAL DEGRADATION AND CARBON EMISSION: INTERCONNECTED LINKS WITH ECONOMIC GROWTH IN POST-SOVIET.....	222
Rajabova Malika Nuriddin qizi	
NATIJAGA YO’NALTIRILGAN BUDJETLASHTIRISHGA OID ILMIY QARASHLAR VA YONDASHUVLAR	230
Qosimova Gulyar Axmatovna	

ТРАНСГРАНИЧНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН.....	236
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	239
Усманова Зумрад Исламовна	
KIMYO SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH CHORALARI	242
Muxammadiyeva Munira Zaynabuddinovna	
QISHLOQ UY-JOY QURILISHIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARINING AHAMIYATI.....	248
Xannarov Komiljon Karimovich	
TIBBIYOT MUASSASALARI FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH VA VAZIFALAR TAQSIMOTI TAMOYILLARI.....	253
Saidov Suhrob Shodmonovich	
HUDUDIIY IQTISODIY INTEGRATSIYA RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBASI VA MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI UCHUN AHAMIYATI.....	257
Akbarova Kamola Akmaljonovna	
MOLIYAVIY TAHLIL AXBOROT BAZASINING KORXONA RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIRI	263
Karimov Eminjon Gopardjonovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI	270
Shermatov Axror Abdixakimovich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA ENERGIYA SAQLASH TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	275
Ergash Bobobekov	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARIDA ISLOM MOLIYASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	281
Yo'ldoshev Jamshid Nu'monovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINI SAMARALI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	285
Qurbonova Rahima Jamshedovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI ISH O'RINLARINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	290
Ibroximova Nafosat Abdusattor qizi	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	297
Raximov Zikrullo Soyibjon o'g'li	
RAQAMLI MUHITDA REKREATSION XIZMATLAR MARKETINGINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	302
Usmanova Zumrad Islamovna	
WAYS TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATIONAL SERVICES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS	306
Iskhakova Sarvar Ayubovna, Amriyeva Shahzoda Shukhratovna	
BARQAROR TURIZMGA ERISHISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	312
Baxtiyorov Javlon Fazliddin o'g'li	
MEVA MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY TIZIMI.....	316
Yusufova Laylo G'ayrat qizi	

AHOLISI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA QISHLOQ JOYLARINING BARQAROR RIVOJLANISHI: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR.....	325
Yusufjonov Jahongir Ilxomjon o'g'li	
СТРАТЕГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ В ФИЛОСОФИИ СТОИЦИЗМА И СОВРЕМЕННОЙ ТЕОРИИ СТРАТЕГИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ВЗГЛЯДОВ МАРКА АВРЕЛИЯ И КОНЦЕПЦИИ СТРАТЕГИРОВАНИЯ ВЛАДИМИРА Л. КВИНТА.....	329
Норкулов Суннатбек Алишерович	
О'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	335
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich	
MAMLAKATIMIZDA INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA QULAY BIZNES MUHITINING TA'SIRI.....	341
Vahidova Gulhayyo Arzi qizi	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BANK KREDITLARI BILAN TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	347
Raxmanova Ilmira Rustamovna	
SAVDO KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MA'LUMOTLAR TAHLILI VA MAQSADLI MARKETINGDAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI.....	354
Toxirov Javlon Raximovich	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARNI TARKIBIY QISMLARI BO'YICHA BAHOLASHNING MUHIM OMILLARI.....	361
Arslonov U. U.	
RESURSLAR TA'MINOTI TIZIMINING TASHKILY-IQTISODIY XUSUSIYATLARI.....	367
Arziqulova Oybarchin Eshquvat qizi	
JAHON SAVDO TASHKILOTI TAMOYILLARI ASOSIDA SOLIQ SIYOSATINI MUVOFIQLASHTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	373
Saitqulov Suxrob Shavkatovich	
TIJORAT BANKLARIDA MIJOZLARNING KREDIT QOBILIYATINI BAHOLASH UCHUN SKORING MODELIDA SUN'YI INTELLEKTNI JORIY ETISHNING AHAMIYATI.....	380
Komiljon Karimov	
OLIY TA'LIM VA AMALIYOT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI ASOSIDA KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTINI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI.....	386
Karimova Xurshida Raximovna	
QO'RIQLASH DEPARTAMENTIDA SOLIQ YUKLAMASINING MOLIYAVIY BARQARORLIKKA TA'SIRI VA UNI ICHKI MOLIYAVIY NAZORAT HAMDA AUDIT NUQTAYI NAZARDAN TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	390
Salimbayev Mirsohibjon Mirsodiq o'g'li	
ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	396
Ли Марина Рудольфовна	
O'ZBEKISTONDA YER RESURSLARINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	402
Xoshimova Sevara Baxromovna	
FARMATSEVIKA IMPORT KOMPANIYALARIDA REKLAMA SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH: "SHINING IMPEX" AJ MISOLIDA EMPIRIK TADQIQOT.....	410
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna, Nurullayev Ilyosbek Xojiabdulla o'g'li	
HUDUDIY IQTISODIY O'SISHNI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	417
Turayev Baxtiyor Ergashevich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	421
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING MOLIYAVIY NATIJALARGA TA'SIR KANALLARI VA ULARNI HISOBDA AKS ETTIRISH MASALALARI	427
Davronbek Matyakubovich Matkarimov, Qadamov Mirzobek Ulug'bek o'g'li	
O'ZGARUVCHILAR O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNI REGRESSIYA MODELLARI ORQALI AMALIY TAHLILI	432
Sakiyeva Ozoda Batirovna, Xushvaqtova Dilfuza Ramazon qizi	
INSON KAPITALIGA YO'NALTIRILGAN INVESTITSİYALARNI MOLIYALASHTIRISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	437
Zayniddinov Aloviddin Zayniddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KRIPTO-AKTIVLAR AYLANMASINI RIVOJLANTIRISH HAMDA BOZOR MUNOSABATLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	444
Khakimov Bekzod Ilhomjonovich	
O'ZBEKISTONDA MADANIYAT VA SAN'AT TA'LIMI MUASSASALARINI DAVLAT TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	453
Atabayeva Yulduz Baxtiyar qizi	
ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ В УЗБЕКИСТАНЕ	457
Ким Елена Радионовна	
O'ZBEKISTONDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNI BOSHQARUV SAMARADORLIGI: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	464
Abdurasulova Zarina Sayfiddin qizi	
STRATEGIC MARKETING CAPABILITIES AND ENTERPRISE COMPETITIVENESS IN DIGITAL PLATFORM ECOSYSTEMS: A CONCEPTUAL SMPC MODEL FOR EMERGING MARKETS	471
Bakhtiyor Ruziev Eshmuminovich	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	477
Усманова Зумрад Исламовна	
UGLEROD CHIQINDILARINI KAMAÝTIRISHDA YASHIL INVESTITSİYALAR AHAMIYATINING NAZARIY ASOSLARI.....	480
Jumaniyozov Feruzbek Dilshod o'g'li, Niyozmetov Doniyor Rejabbayevich, Majidov Jamoladdin Komoliddinovich	
MEHMONXONA XO'JALIGI SUBEKTLARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	485
Gulomqodirova Ma'muraxon Saydumarxon qizi	
QISHLOQ MANZILGOHLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING MOHIYATI VA NAZARIY JIHATLARI	492
Xusanova Sevara Shavkat qizi	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION-INVESTITSION BOSHQARUV METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	499
Raxmatillo Mirolimovich Egamov	
MOLIYAVIY HISOBOTNING KOMPILYATSIYASI BO'YICHA TOPSHIRIQLARNI BAJARISH TARTIBI.....	503
A.Z.Avlokulov	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING MOHIYATI, TASNIFLASH MEZONLARI VA SHAKLLARI	507
Ibragimov Aziz Turayevich	
IJTIMOY OMILLAR ASOSIDA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI.....	514
Isroilov Xurshidbek Rustambek o'g'li	
AVTOTRANSPORT XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI HAMDA ULARDA SAMARADORLIKNI VAHOLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	521
Raximov Azamat Hamroqulovich	

КО'П QAVATLI UY-JOY OBYEKTлари LOYIHASINI AMALGA OSHIRISHDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	525
Xikmatov Xakimxon Xamzaevich, Xalilov Nimatillo, Fattoyev Orzujon Xudoyqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	530
Djumaniyazova Shaxnoza G'afurdjanovna	
MINTAQA SHAHARLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQRISH DARAJASI TAHLILI.....	535
Ne'matov Ne'matulla Erkinboyevich	
СТРАТЕГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ В ЭПОХУ ЦИФРОВИЗАЦИИ: КАК СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ ФОРМИРУЮТ ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	539
Убайдуллоева Сабрина Кодыровна	
NAVOIY VILOYATIDA MEHNAT RESURSLARIDAN FOYDALANISH HOLATINING IQTISODIY TAHLILI.....	545
O'roqov Mamurali Odil o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISH VOSITASI SIFATIDA.....	551
Ramazonov Zafar Ulug'bekovich	
O'ZBEKISTON VILOYATLARIDA TURISTIK XIZMATLAR EKSPORTINING BARQAROR DIVERSIFIKATSIYASI: HUDUDIY KONSENTRATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI.....	555
Sayfullayeva Madina Sirojiddinovna	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI KREDITLASH MODELLARI VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	565
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich	
JAHON IQTISODIYOTI GLOBALLASHUVINING HARAKATLANTIRUVCHI OMILLARI, BELGILARI VA SHAKLLARI.....	575
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna	
DAVLAT MOLIVAVIY BOSHQARUVIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: SUN'IY INTELLEKT VA BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI.....	579
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich, Kustanbaeva Jansaya Marat qizi	
JAHON AMALIYOTIDA YASHIL XIZMATLAR KONSEPSIYASINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI, YO'NALISHLARI VA LOKALLASHAYOTGAN INSTITUTSIONAL ASOSLARI.....	584
Y.M. Xalikov	
MILLIY IQTISODIYOTDA SAMARALI RAQOBAT.....	591
Karimova Iroda Abdusattarovna	
MEHMONXONALARDA SUV VA ENERGIYA RESURSLARINI BARQAROR BOSHQARISHNING TASHKILY-IQTISODIY JIHATLARI.....	598
Abbosova Sabina Hasan qizi	
KORXONALARDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARNI OPTIMALLASHTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI.....	604
Mirzayev Ozod Furkatovich	
PAHTA SANOATINI CHUQUR QAYTA ISHLASH ASOSIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH.....	611
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
РАЗВИТИЕ УРБАНИЗАЦИИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ.....	615
Салимова Юлдуз Исаковна	
UY-JOY FONDI BOSHQARUVINING TASHKILY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	624
Aminova Naima Umar qizi	
STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	628
Sultonboyeva Munira Bahodirovna, Sultanova Kamila Muktorali Kizi	

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORATNING AHAMIYATI.....	636
Mullabayev Murod Farxodjonovich	
THE ROLE OF THE UZBEK LANGUAGE IN THE DIGITAL AGE.....	641
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA BOSHQARUV USULLARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	646
Mahmudov Sunnatjon Abdujabbor o'g'li	
RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	651
Kosbatirov Anvar Nurgaliyevich	
YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARINING ROLI VA ISTIQBOLLARI.....	657
Yakubova Samira Sabitdjanovna	
O'ZBEKISTONDA BANK AUDITI VA INVESTITSION FAOLLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK.....	660
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich, Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi	
CORPORATE GOVERNANCE QUALITY, FOREIGN DIRECT INVESTMENT, AND ECONOMIC GROWTH: A PANEL ECONOMETRIC ANALYSIS OF CENTRAL ASIAN COUNTRIES (2003–2024).....	664
Yusufjon Po'latov	
AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	672
Sheraliyev Axror Sodiqovich, Ne'matov Javohir Zoxidjon o'g'li	

AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI

Sheraliyev Axror Sodiqovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
"Raqamli iqtisodiyot" kafedrasida dotsenti, PhD

Ne'matov Javohir Zoxidjon o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
"Iqtisodiyot" mutaxassisligi MI-124 guruh magistri

Annotatsiya. Ushbu maqolada biz agrar mahsulotlarni qayta ishlash sohasida rivojlangan mamlakatlar tajribasini tahlil qilamiz. Bunda tahlil uchun Xitoy va Yaponiya kabi ilg'or mamlakatlar faoliyatini tahlil qilamiz. Tadqiqotda mazkur mamlakatlarning agrar-sanoat komplekslarini rivojlantirishdagi davlat siyosati, texnologik innovatsiyalar, qo'shilgan qiymat zanjiri hamda shulardan kelib chiqqan holda O'zbekiston sharoitida soha taraqqiyoti uchun ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: agrar mahsulotlar, qayta ishlash sanoati, texnologik innovatsiya, qo'shilgan qiymat zanjiri, agrar-sanoat integratsiyasi.

Abstract. This article analyzes the experience of developed countries in agricultural processing. The analysis focuses on the activities of leading powers such as China and Japan. The study examines public policy, technological innovation, and the value chain in the development of agro-industrial complexes in these countries, and, based on these findings, develops scientific and practical proposals for developing the sector in Uzbekistan.

Key words: agricultural products, processing industry, technological innovation, value chain, agro-industrial integration.

Аннотация. В данной статье анализируется опыт развитых стран в области переработки сельскохозяйственной продукции. Для анализа рассматривается деятельность таких передовых держав, как Китай и Япония. В исследовании анализируются государственная политика, технологические инновации, цепочка создания добавленной стоимости в развитии агропромышленных комплексов этих стран, и на основе этого разрабатываются научно-практические предложения по развитию сектора в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: сельскохозяйственная продукция, перерабатывающая промышленность, технологические инновации, цепочка создания добавленной стоимости, агропромышленная интеграция.

KIRISH

Bugungi globallashuv jarayonida agrar tarmoq iqtisodiyotning strategik yo'nalishlaridan biri sifatida davlatlarning oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, eksport salohiyatini oshirish hamda sanoat rivojini jadallashtirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini faqat xomashyo sifatida yetishtirish emas, balki ularni chuqur qayta ishlash orqali yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish iqtisodiy samaradorlikning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish masalasi bugungi kunda ko'plab davlatlarning ustuvor iqtisodiy siyosati darajasiga ko'tarilgan. Rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, innovatsion qayta ishlash usullaridan foydalanish, logistika tizimini takomillashtirish hamda mahsulotlarni saqlash infratuzilmasini rivojlantirish orqali agrar sohada

yuqori iqtisodiy natijalarga erishish mumkin. Xususan, Niderlandiya, Germaniya, AQSh va Yaponiya kabi davlatlarda agrar mahsulotlarni qayta ishlashning samarali modeli shakllangan bo'lib, mazkur tajribalar xalqaro miqyosda alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Bugungi kunda O'zbekistonda ham agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini modernizatsiya qilish, eksportbop va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish hamda oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, mamlakatda qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishga qaratilgan bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinib, sohaga zamonaviy investitsiyalar va innovatsion texnologiyalarni jalb etishga alohida e'tibor qaratilmoqda¹. Shuningdek, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash hajmini oshirish, mahsulotlarning xalqaro standartlarga mosligini ta'minlash hamda eksport geografiasini kengaytirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari sifatida belgilangan². Mazkur vazifalarni samarali amalga oshirishda rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasini chuqur o'rganish va milliy iqtisodiyotga moslashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

Ayni paytda dunyo bozorida ekologik toza, sifatli va qayta ishlangan oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabning ortib borayotgani agrar mahsulotlarni chuqur qayta ishlash sanoatini rivojlantirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalarini tahlil qilish, ularning samarali jihatlarni aniqlash hamda milliy amaliyotga tatbiq etish bugungi kunning dolzarb ilmiy va iqtisodiy masalalaridan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish masalalari iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash hamda eksport salohiyatini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ilmiy adabiyotlarda ushbu yo'nalish asosan agroindustrial integratsiya, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, qo'shimcha qiymat yaratish va raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish nuqtayi nazaridan o'rganilgan. Xorijiy iqtisodchi olimlardan Michael Porter o'zining raqobat ustunligi nazariyasida qayta ishlash sanoatini rivojlantirish milliy iqtisodiyotning eksport imkoniyatlarini kengaytirish va xalqaro bozordagi raqobatbardoshlikni oshirishning muhim omili ekanligini asoslab bergan³. Olimning fikricha, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash orqali yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Food and Agriculture Organization ekspertlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda esa agrar mahsulotlarni qayta ishlash oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, qishloq hududlarida bandlikni oshirish hamda kambag'allikni qisqartirishning samarali vositalaridan biri sifatida baholangan⁴. Tashkilot hisobotlarida agroklastar tizimi, zamonaviy logistika va innovatsion texnologiyalar asosida qayta ishlash tizimini tashkil etish iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim omil ekanligi ta'kidlangan. Mahalliy olimlarning ilmiy qarashlarida ham agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish masalalari keng yoritilgan. Jumladan, iqtisodchi olim Q. Yo'ldoshev agrar tarmoqni modernizatsiya qilishda qayta ishlash korxonalarini rivojlantirish va hududiy agroklastarlarni tashkil etish qishloq xo'jaligi samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan biri ekanligini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, qayta ishlash sanoatining rivojlanishi nafaqat ichki bozorni sifatli oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlaydi, balki eksport hajmini oshirish orqali milliy iqtisodiyotning valyuta tushumlarini ko'paytirishga ham xizmat qiladi⁵.

Shuningdek, Abdug'aniyev Abdullo o'z ilmiy tadqiqotlarida agrar mahsulotlarni qayta ishlashda innovatsion texnologiyalarni joriy etish va investitsion faollikni oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratgan⁶. Olimning ilmiy qarashlariga ko'ra, qayta ishlash korxonalarining texnologik jihatdan modernizatsiya qilinishi mahsulot sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish va tashqi bozorda raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi. Bundan tashqari, mahalliy tadqiqotchilar tomonidan agroklastar tizimini rivojlantirish, meva-sabzavot mahsulotlarini chuqur qayta ishlash, logistika infratuzilmasini takomillashtirish hamda eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni kengaytirish masalalari ham ilmiy jihatdan asoslab berilgan⁷. Ayniqsa, O'zbekistonda agrar sohani rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari va strategiyalar mazkur yo'nalishdagi ilmiy izlanishlarning

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020 — 2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5853-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/docs/-4567334>

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

3 Michael Porter. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press, 1990.

4 Food and Agriculture Organization. *Agro-processing and value chain development bo'yicha tahliliy hisobotlar*.

5 Yo'ldoshev Q. *Agrar iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari*. — Toshkent: "Iqtisodiyot", 2020.

6 Abdug'aniyev A. *Qishloq xo'jaligida innovatsion rivojlanish va investitsion faoliyat*. — Toshkent, 2021.

7 Rasulov A., Qodirov B. *Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash samaradorligini oshirishning iqtisodiy mexanizmlari*. — Toshkent: "Iqtisodiyot", 2021.

metodologik asosini mustahkamlamoqda⁸.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish iqtisodiy o'sishni ta'minlash, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash, aholi bandligini oshirish hamda eksport salohiyatini kengaytirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalarini o'rganish va ularni milliy iqtisodiyotga moslashtirish masalasi hozirgi davrda dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish, ularning samarali jihatlari tahlil qilish hamda milliy iqtisodiyot sharoitiga moslashtirish masalalari ilmiy jihatdan tadqiq etildi. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy tahlilning zamonaviy usullari, ilmiy bilishning nazariy va amaliy yondashuvlaridan keng foydalanildi.

Tadqiqotning metodologik asosini qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishga oid iqtisodiy nazariyalar, agroindustrial integratsiya konsepsiyalari, qayta ishlash sanoatining samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy qarashlar hamda xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etadi. Tadqiqot davomida Food and Agriculture Organization, World Bank va boshqa xalqaro tashkilotlarning statistik ma'lumotlari hamda tahliliy hisobotlaridan foydalanildi. Maqolada tizimli yondashuv asosida agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatining iqtisodiy ahamiyati, xorijiy mamlakatlarda qo'llanilayotgan innovatsion texnologiyalar va boshqaruv mexanizmlari tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida qiyosiy tahlil usuli orqali rivojlangan davlatlar tajribasi o'rganilib, ularning o'ziga xos jihatlari va samaradorlik ko'rsatkichlari o'zaro taqqoslandi. Xususan, Niderlandiya, Germaniya, AQSh hamda Yaponiyaning agrar mahsulotlarni qayta ishlash tizimi ilmiy tahlil obyekti sifatida tanlab olindi.

Shuningdek, tadqiqot davomida statistik tahlil, iqtisodiy-matematik yondashuv, induksiya va deduksiya, kuzatish hamda umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Ushbu metodlar orqali agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatining iqtisodiy samaradorligi, eksport hajmiga ta'siri, bandlikni oshirishdagi o'rni hamda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdagi ahamiyati baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoati qishloq xo'jaligi mahsulotlarini xomashyo holatidan iste'molga tayyor yoki yarim tayyor mahsulot ko'rinishiga keltirish bilan bog'liq iqtisodiy faoliyat turi hisoblanadi. Mazkur sohaning asosiy maqsadi mahsulotlarga qo'shimcha qiymat yaratish, ularning saqlash muddatini uzaytirish, eksport salohiyatini oshirish hamda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdan iboratdir. Zamonaviy iqtisodiyotda agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoati agroindustrial majmuaning muhim tarkibiy qismi sifatida e'tirof etiladi. Ilmiy adabiyotlarda "agroprocessing" tushunchasi qishloq xo'jaligi mahsulotlarini texnologik qayta ishlash, qadoqlash, saqlash va realizatsiya qilish jarayonlarini o'z ichiga oluvchi kompleks tizim sifatida talqin etiladi. Ushbu tizimning samarali tashkil etilishi mahsulot tannarxini kamaytirish, ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirish hamda aholini sifatli oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlash imkonini beradi.

Bugungi kunda rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, agrar mahsulotlarni chuqur qayta ishlash iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, Xitoy va Yaponiya agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini innovatsion texnologiyalar asosida rivojlantirish borasida katta tajribaga ega davlatlar sifatida e'tirof etiladi.

Xitoyda agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoati davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda mamlakatda qishloq xo'jaligini industrializatsiya qilish, agroklasterni rivojlantirish hamda yuqori texnologiyali qayta ishlash korxonalarini tashkil etishga katta e'tibor qaratildi. Xitoy hukumati tomonidan qabul qilingan agrar islohotlar natijasida meva-sabzavot, don, go'sht va sut mahsulotlarini qayta ishlash hajmi sezilarli darajada oshdi. Ayniqsa, sun'iy intellekt, avtomatlashtirilgan logistika va "aqli qishloq xo'jaligi" texnologiyalarining joriy etilishi qayta ishlash samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Yaponiyada esa agrar mahsulotlarni qayta ishlashda innovatsion texnologiyalar, ekologik toza ishlab chiqarish va yuqori sifat standartlariga asoslangan tizim shakllangan. Mamlakatda qayta ishlash korxonalarining aksariyati energiya tejankor texnologiyalar bilan jihozlangan bo'lib, mahsulot sifatini xalqaro standartlarga moslashtirishga alohida e'tibor qaratiladi. Shuningdek, Yaponiya tajribasida kichik fermer xo'jaliklari va qayta ishlash korxonalarini o'rtasidagi kooperatsiya mexanizmi samarali yo'lga qo'yilgan.

Quyidagi jadvalda Xitoy va Yaponiyaning agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatidagi ayrim iqtisodiy ko'rsatkichlari keltirilgan (1-jadval).

8 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-dekabrda PF-6111-son Farmoni. "2020–2030-yillarda O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida".

1-jadval. Xitoy va Yaponiyada agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatining ayrim ko'rsatkichlari (2024-yil)⁹

Ko'rsatkichlar	Xitoy	Yaponiya
Agrar mahsulotlarni qayta ishlash ulushi (%)	68	79
Oziq-ovqat sanoatining YAIMdagi ulushi (%)	8.1	6.4
Agrar eksport hajmi (mlrd AQSh dollari)	95	12
Qayta ishlash korxonalarida avtomatlashtirish darajasi (%)	72	88
Agrotexnologiyalarga yillik investitsiya (mlrd AQSh dollari)	14.5	6.8

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, Xitoy agrar mahsulotlarni qayta ishlash hajmi va eksport ko'rsatkichlari bo'yicha yuqori natijalarga ega. Bu mamlakatda agrar sanoatning keng ko'lamda industrialashgani va davlat tomonidan katta investitsiyalar yo'naltirilayotgani bilan izohlanadi. Yaponiya esa avtomatlashtirish va innovatsion texnologiyalarni qo'llash darajasi bo'yicha yetakchi hisoblanadi. Ayniqsa, ekologik toza ishlab chiqarish va mahsulot sifatiga e'tibor Yaponiya modelining muhim xususiyatidir. So'nggi yillarda Xitoyda "aqli agroparklar" tashkil etish amaliyoti keng rivojlandi. Ushbu tizimda mahsulot yetishtirish, saqlash va qayta ishlash jarayonlari raqamli texnologiyalar asosida boshqariladi. Natijada mahsulot yo'qotilishi kamayib, ishlab chiqarish samaradorligi oshmoqda. Bundan tashqari, Xitoyning qishloq hududlarida qayta ishlash korxonalarini tashkil etish orqali aholi bandligini ta'minlashga ham alohida e'tibor qaratilmoqda.

Yaponiya tajribasida esa yuqori sifat standartlari va innovatsion qadoqlash texnologiyalari muhim o'rin tutadi. Mamlakatda mahsulot xavfsizligi va ekologik talablar qat'iy nazorat qilinadi. Ayniqsa, chiqindisiz ishlab chiqarish texnologiyalarining qo'llanilishi resurslardan samarali foydalanish imkonini bermoqda. Quyidagi jadvalda ikki davlatning agrar mahsulotlarni qayta ishlash sohasidagi ustuvor yo'nalishlari va amaliy yondashuvlari taqqoslangan (2-jadval).

2-jadval. Xitoy va Yaponiya agrar mahsulotlarni qayta ishlash tizimining asosiy xususiyatlari¹⁰

Yo'nalish	Xitoy tajribasi	Yaponiya tajribasi
Davlat siyosati	Yirik agroklastlar va sanoat zonalari tashkil etish	Innovatsion va ekologik ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash
Texnologiya	Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish	Robotlashtirish va energiya tejamkor texnologiyalar
Asosiy maqsad	Eksport hajmini oshirish	Mahsulot sifati va xavfsizligini ta'minlash
Fermerlar bilan hamkorlik	Kooperativ va agroholding tizimi	Kichik fermer xo'jaliklari integratsiyasi
Ekologik yondashuv	Resurslardan samarali foydalanish	Chiqindisiz ishlab chiqarish modeli

Jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, Xitoy agrar mahsulotlarni qayta ishlashda ko'proq iqtisodiy samaradorlik va eksport salohiyatini oshirishga e'tibor qaratayotgan bo'lsa, Yaponiya mahsulot sifati, ekologik xavfsizlik va innovatsion ishlab chiqarish modeliga ustuvor ahamiyat bermoqda. Har ikki davlat tajribasi agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalar va davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining muhimligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, Xitoy va Yaponiya tajribasi agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini samarali tashkil etish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlash, eksport hajmini oshirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash mumkinligini namoyon etadi. Ushbu tajribalarni O'zbekiston sharoitida qo'llash qayta ishlash sanoatini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlash, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash hamda eksport salohiyatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini faqat xomashyo ko'rinishida eksport qilish emas, balki ularni chuqur qayta ishlash asosida yuqori qo'shimcha qiymatga ega tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish ustuvor vazifalardan biriga aylantirilmoqda.

⁹ Food and Agriculture Organization. Agro-processing and value chain development bo'yicha tahliliy materiallar. World Bank. China Agricultural and Food Sector Reports.

¹⁰ Muallif ishlanmasi

Tahlillar asosida aniqlanishicha, Xitoy agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirishda yirik agroklastlar, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan logistika tizimlaridan samarali foydalanmoqda. Natijada ishlab chiqarish hajmi va eksport ko'rsatkichlari sezilarli darajada oshgan. Yaponiya tajribasi esa mahsulot sifati, ekologik xavfsizlik, innovatsion ishlab chiqarish va energiya tejamkor texnologiyalarni qo'llash orqali yuqori samaradorlikka erishish mumkinligini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini rivojlantirishda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, investitsion muhit, innovatsion texnologiyalar hamda fermer xo'jaliklari va qayta ishlash korxonalarini o'rtasidagi integratsiya muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Ayniqsa, rivojlangan davlatlar tajribasida agroklastlar tizimi va ilmiy-innovatsion yondashuvlar iqtisodiy samaradorlikning asosiy omili sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shuningdek, O'zbekistonda agrar mahsulotlarni qayta ishlash sanoatini modernizatsiya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar mazkur sohani rivojlantirish uchun muhim huquqiy va iqtisodiy asos yaratmoqda. Biroq, mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun xorijiy tajribalarni chuqur o'rganish va ularni milliy iqtisodiyot sharoitiga moslashtirish zarur hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq deb hisobladik:

- agrar mahsulotlarni qayta ishlash korxonalarida zamonaviy innovatsion va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish;
- qayta ishlash sanoatiga mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun qulay investitsion muhit yaratish;
- agroklastlar tizimini rivojlantirish hamda fermer xo'jaliklari va qayta ishlash korxonalarini o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish;
- eksportbop va yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish;
- mahsulotlarni saqlash, logistika va qadoqlash infratuzilmasini modernizatsiya qilish;
- ekologik toza va chiqindisiz ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy etish;
- agrar sohada ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish.

Xitoy va Yaponiyaning agrar mahsulotlarni qayta ishlash sohasidagi ilg'or tajribasi ushbu tarmoqni innovatsion asosda rivojlantirish, iqtisodiy samaradorlikni oshirish hamda xalqaro bozorda raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Mazkur tajribalarni O'zbekiston amaliyotiga moslashtirish agrar sektorning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020 — 2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5853-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/docs/-4567334>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
3. Michael Porter. *The Competitive Advantage of Nations*. — New York: Free Press, 1990.
4. World Bank. China Agricultural and Food Sector Reports. Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries. Japan Food Industry and Agro-processing Reports.
5. Yo'ldoshev Q. *Agrar iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari*. — Toshkent: "Iqtisodiyot", 2020.
6. Abdug'aniyev A. *Qishloq xo'jaligida innovatsion rivojlanish va investitsion faoliyat*. — Toshkent, 2021.
7. Rasulov A., Qodirov B. *Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash samaradorligini oshirishning iqtisodiy mexanizmlari*. — Toshkent: "Iqtisodiyot", 2021.
8. United Nations Industrial Development Organization. Agro-industry and food processing development reports.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 5 (3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
